

Відділ культури
виконавчого комітету Славутицької міської ради
Славутицька міська централізована бібліотечна система

„Партизанськими стежками Київщини та Чернігівщини”

До 70-річчя визволення Київщини та
Чернігівщини
від німецько-фашистських загарбників

Бібліографічний покажчик

Славутич

2013

Даний бібліографічний покажчик підготовлено відділом бібліотечно-бібліографічного обслуговування Загальноміського бібліотечно-інформаційного центру м. Славутич.

Видання присвячене відзначенню 70-річчя визволення Київщини та Чернігівщини від німецько-фашистських загарбників, подвигу українського народу, слава якого не померкне ніколи.

Матеріал розміщений за розділами в алфавітному порядку.

Посібник розраховано на широке коло читачів.

Укладачі:	Панова Л.І., Соловйова Л.О., Янченко О.О.
Комп’ютерний набір:	Соловйова Л.О.
Відповідальний за випуск:	Портная Н.В.

*«Герої ніколи не вмирають,
Герої в нашій пам'яті живуть!»*

З історії партизанського руху

Вже більше 60 років пройшло з моменту закінчення Великої Вітчизняної війни, але відгомони минулого не дають нам забути про ті важкі й трагічні для нас часи. Пам'ять про ті події багата історіями героїчних подвигів, і нам слід пишатися, що багато з них належать і нашим землякам.

22 вересня 2001, в день 60-ї річниці з початку підпільно-партизанського руху на Україні в роки Великої Вітчизняної війни в Україні вперше відзначався День партизанської слави. Цей день відзначається як данина всенародної поваги до тих, хто в суворий військовий час боровся з фашистами в глибокому тилу ворога, не жаліючи крові і самого життя.

30 жовтня 2001 р. Президентом України був підписаний Указ № 1020 «Про День партизанської слави», згідно з яким «з метою всенародного вшанування подвигу партизанів і підпільників у період Великої Вітчизняної Війни 1941–1945 років, увічнення їх пам'яті» було встановлено свято День партизанської слави.

Також передбачено упорядкування або встановлення пам'ятного знаку «Область партизанської слави» на кордонах Вінницької, Волинської, Житомирської, Київської, Одеської, Рівненської, Сумської та Чернігівської областей.

В уряді впевнені, що свято сприятиме підвищенню рівня патріотичного виховання молоді.

Організація партизансько-підпільного руху на початковому етапі війни супроводжувалася численними труднощами й великими жертвами. Їх можна було б уникнути,

якби не серйозні прорахунки передвоєнного періоду, а також трагічні події 1930-х років.

Однак уже з середини 1942 р. партизансько-підпільний рух став вагомим фактором збройного протиборства з агресором – вельми серйозним противником, адже добре відомі майстерність антипартизанських операцій, бузувірство каральних акцій та можливості спецслужб Третього рейху. Десятки тисяч озброєних партизан України завдавали дошкульних ударів по тилах ворога, поставили під серйозну загрозу його комунікації, проводили масштабні диверсійні кампанії. Противник ніс відчутні втрати, але головне – підраховано, що в цілому партизани СРСР відволікли на себе до 50 розрахункових дивізій агресорів. У критичні для фронту моменти ця сила могла стати переломною. Під час визволення України у 1943–1944 рр. Було налагоджено стратегічну взаємодію між Діючою армією та партизанськими силами, які посилили удари по комунікаціях ворога, захоплювали переправи, тримали у напрузі тил ворога. Свідченням зростання військового мистецтва партизан стали тисячокілометрові рейди по тилах противника.

Важко підрахувати, скільки людей врятували народні месники від насильства й депортацій на території «партизанських країв» – самостійно визволених й утриманих партизанами регіонів України. Плідно працювала партизанська розвідка. На базі партизанських загонів і з'єднань ефективно діяли десятки оперативних груп радянських спецслужб. Частина партизан України взяла активну участь у визволенні від нацизму слов'янських народів, на основі українських партизанських загонів та опергруп створювалися цілі партизанські бригади у державах Східної Європи. Враховуючи масштаб партизанства, широку соціальну базу його підтримки та бойовий ефект від ударів армії

партизан України, сучасники можуть упевнено вважати війну на окупованій території неабияким чинником розгрому агресорів, яскравим прикладом патріотизму, волелюбності українського народу. Пам'ять про жертви нацизму і народних месників і нині є складовою національної пам'яті українського народу, про що свідчить і активна позиція мешканців Чернігівської області з увічнення пам'яті про безвинні жертви гітлерівського терору.

Усього, по неповним даним, у смузі Південного фронту діяло 44 партизанських загону, що нараховували близько 2600 бійців. Швидко набирив силу партизанський рух на території Чернігівщини й у північних районах Сумщини. З осені 1941р. розгорнув активні дії об'єднаний загін під командуванням О.Ф. Федорова, що тільки протягом осені знищив біля тисячі гітлерівців, сотні одиниць ворожої техніки, п'ять складів з боєприпасами, п'ять ешелонів з живою силою і технікою, підірвав п'ять залізничних мостів. У жовтні 1941р. у Сумській області почав свою діяльність об'єднаний загони під командуванням С.А. Ковпака і С.В. Руднева. На стику Чернігівської, Сумської й Орловської областей активні дії розгорнув партизанський загін на чолі з О.М. Сабуровим, створений з військовослужбовців Червоної Армії, що потрапили в оточення. Партизани підривали мости, ворожі ешелони з військами, зброєю і боєприпасами, спалювали склади зброї й автомашини.

На Київщині влітку і восени 1941 р. діяло більш 20 партизанських загонів, що нападали на обози, штаби тилових частин і невеликі гарнізони. Особливо відрізнявся загін під командуванням І.Ф. Боровика. Несучи великі втрати, загін

зробив 700 – кілометровий рейд по території Київської, Житомирської, Чернігівської і Сумської областей. Сміливі рейди київські загони проводили в липні–серпні 1941 р. у прифронтових районах. Свої дії вони погоджували з операціями Червоної Армії і добувалися успіху, знищуючи ворожих солдатів і техніку. Однак у грудні 1941 р. ці загони були розбиті.

У лівобережних районах Київської області діяв Броварський загін під командуванням Г.М. Кузьменка й О.М. Светличного, що нараховував близько 170 членів. У вересні 1941 р. вони звільнили 900 військовополонених. Понад 30 боїв у тилу ворога провів з липня по вересень 1941 р. Київський партизанський загін «Перемога чи смерть» під командуванням С.П. Осечкіна. Героїчно діяв Черкаський загін під командуванням Ф.Р. Савченка, що нараховувало 137 чоловік. Він нападав на обози і штаби ворога, розганяв поліцію і старост, організовував мітинги і збори. Партизанські загони Київщини вже в 1941 р. провели понад 450 боїв, знищивши 5600 гітлерівців і багато техніки.

Окремо доцільно зупинитися на необхідності об'єктивного дослідження історії партизанського руху як складової конструктивного «наповнення» Національної пам'яті українського народу. З історією партизанства тісно пов'язана і драматична сторінка минулого українського народу – колосальні жертви, які він поніс від гітлерівців та їх союзників. Нагадаємо, що за час німецької окупації (вересень 1941 р.–вересень 1943 р.) знищено 127778 мирних жителів Чернігівської області. Одним із символів звірств нацистів та їх поплічників стали близько 300 повністю знищених населених пунктів України (перед дослідниками залишається завдання уточнення цієї трагічної статистики).

Невипадково саме у Корюківці, згідно із рішенням глави Української держави, має постати меморіал загиблим населеним пунктам, адже Корюківка стала безпрецедентним випадком, найбільш масовою акцією із одномоментного знищення мирних жителів – майже 7 тисяч осіб, без урахування вбитих до того.

Координація дій і матеріальна підтримка з Великої землі, підтримка населення і знання народними месниками місцевості, сприяла тому, що партизанський та підпільний рух надавав великої допомоги Червоній армії, зміцнював у людей, що знаходилися під окупацією, віру у перемогу над ворогом.

У партизанському русі і підпільній боротьбі брали участь понад 50 тис. мешканців області. Це була справжня армія в тилу ворога, що завдавала йому дошкульних ударів.

Напередодні визволення на території Чернігівщини боролись з ворогом понад 20 тис. партизан у складі чотирьох з'єднань. Крім того, самостійно діяли 6 партизанських загонів. Бойовим штабом народної боротьби був підпільний обком КП(б)У. У 1943 році в області діяли також 17 підпільних райкомів партії, 65 підпільних партійних і 55 комсомольських організацій.

Вічна слава подвигу наших дідів і прадідів, які подарували нам сьогодні й майбутнє! Низький уклін усім тим, хто стояв на смерть, захищаючи країну від фашизму, тим, хто вмів боротися й зумів перемогти!

Чернігівщина:

Книги:

Героев подвиги бессмертны: Очерки о Героях Советского Союза – уроженцах Черниговской области. – К.: Из-во политической литературы Украины, 1982. – 423 с.

Деко О. Поліська прелюдія: Документальна повість. Для серед. шкіл. Віку. – К.: Веселка, 1980. – 125 с. – (Серія «Юні герої»).

Дзвони пам'яті. Книга про трагедію сіл Сумщини та Чернігівщини, знищених фашистами у роки війни: Художні та документальні твори. – К.: Рад. письменник, 1986. – 279 с.

Их помнит Черниговщина: Списки погибших на Черниговщине в 5-ти книгах. Кн 1.– Чернигов, 1993.– 306 с.

Их помнит Черниговщина: Списки погибших на Черниговщине в 5-ти книгах. Кн 3.– Чернигов, 1994.– 283 с.

Их помнит Черниговщина: Списки погибших на Черниговщине в 5-ти книгах. Кн 3.– Чернигов, 1994.– 278 с.

Кузнецов Г. Растерзанный Чернигов, или Юность, опаленная войной. – Чернигов: «Деснянская правда», 2005. – 480 с.

Наріжний Б. Горобина заграва: Розповідь-документ про трагедію Корюківки. – К. Молодь, 1979. – 144 с.

Шуст М. П'ятьмі невіддільні: Художньо-документальна повість про Якова Петровича Батюка, керівника ніжинських підпільників. – К.: Молодь, 1983. – 112 с. – (Сер. «Герої, роки, звершення»).

Статті:

Адамович Б. Знаменосец пионерской дружины: Коробко Василий Иванович (1927-1944). // Дети-герои / Сост. И.К. Гончаренко, Н.Б. Махлин. – К.: Рад. Школа, 1984. – С. 179-190. [Родился 31 марта 1927 года в селе Погорельцах Семеновского района Черниговской области. Принимал активное участие в партизанском движении на Черниговщине].

Адамович Б. Имя на броне: Сагайдак Нина Алексеенко (1927-1943). // Дети-герои / Сост. И.К. Гончаренко, Н.Б. Махлин. – К.: Рад. Школа, 1984. – С. 465-471. [Родилась в Бахмаче, жила в Щорсе Черниговской области. Принимала активное участие в партизанском движении на Черниговщине].

Алимов Е. И помнит мир спасенный!: К 70-летию освобождения Черниговщины от немецко-фашистских захватчиков и битве за Днепр // Теледень-Славутич. – 2013. – 10 октября. – С. 4. Окончание. Начало в ТС. – 26 сентября. – С. 4, продолжение в ТС. – 3 октября. – С. 4.

Белашов Б. та інш. Юний розвідник: Про партизана Михайла Мариненка з Чернігівщини // Белашов Б. та інш. Це ми – діти війни. – Донецьк: Вид-во «Донбас», 2012. – С. 134.

Десна, Дніпро, Прип'ять // С.А. Ковпак Від Путівля до Карпат. – К.: Вид-во політичної літератури України, 1984. – С. 162-173.

Зарево Червоной Гуты: Воспоминания жителей сел Черниговщины, которые пострадали во время Великой Отечественной войны // Теледень-Славутич. – 2013. – 10 января. – С. 4.

Міщенко Д. Ніна Сагайдак: Повість про юну підпільницю Великої Вітчизняної війни з Чернігівщини // Юні герої: Збірник: Для серед. та ст. шк. віку: В 4-х вип. / Упоряд. О.А. Деко. – Вип. 1: Діти фортеці. – К.: Веселка, 1989-1990. – С. 335-436. [Сагайдак Ніна /1927-1943рр./ – героїчна піонерка-підпільниця. Брала активну участь у боротьбі з фашистами і загинула від рук окупантів. Народилася у Бахмачі, жила у Щорсі].

Рейды партизанских соединений на Правобережную Украину // История Украинской ССР. – В 10 т. Т. 8: Украинская ССР в Великой Отечественной войне Советского Союза (1941-1945). – К., 1984. – С. 206-209.

Чернігівський слід у війні // Деснянська правда. – 2005. – 7 травня. – С. 2,3.

Чернігівсько-Полтавська стратегічна наступальна операція (26.08.43-30.09.43) // Україна в другій світовій війні: погляд з XXI ст.: Історичні нариси. У 2-х кн. Кн. 1. – К.: Наукова думка, 2011. – С. 261-264.

Черниговщина в годы Великой Отечественной войны // Черниговский исторический музей: Фотопутеводитель. – К.: Мистецтво, 1988. – С. 120-137.

Київщина:

Книги:

Головченко І., Мусієнко О. Золоті ворота. Чорне сонце: Художньо-документальні романи [Про героїчну боротьбу київських підпільників, народних месників на Київщині в початковий період Великої Вітчизняної війни]: Тетралогія: Кн 1. – К.: Рад. школа, 1989. – 496 с.

Головченко І., Мусієнко О. Білий морок. Голубий берег: Художньо-документальні романи [Про героїчну боротьбу київських підпільників, народних месників в період Великої Вітчизняної війни]: Тетралогія: Кн. 2. – К.: Рад. школа, 1989. – 496 с.

Данченко Ф.С. Особое поручение /Лит. запись Б. Хандроса. – К.: Политиздат Украины, 1988. – 254 с.

Дети-герои / Сост. И.К.

Гончаренко, Н.Б. Махлин. – К.: Рад. Школа, 1984. – 608 с.

Днепр – река героев: Свидетельства всенародного подвига. – К.: Политиздат Украины, 1988. – 391 с.

Мацуй П., Хабло А. Говорит Большая земля / Лит. запись П.И. Позняка. – К.: Политиздат Украины, 1990. – 304 с.

Наумов М. Степной рейд: Документальная повесть. – К.: Дніпро, 1990. – 365 с.

Непокоренная земля Киевская: Из истории всенародной борьбы в тылу врага 1941-1944. – К.: Политиздат Украины, 1985. – 251 с.

Симонович Н. Пока бились сердца: Повесть. – К.: Политиздат Украины, 1985. – 239 с.

Строкач Т. Наш позивний – свобода. – К.: Политиздат Украины, 1979. – 464 с.

Ткаченко А., Михайленко А. Повертайтеся живими. [На основі архівних документів і спогадів автори відкривають невідому сторінку діяльності підпільної комсомольсько-молодіжної групи в роки тимчасової фашистської окупації Києва]. – К.: Політвидав України, 1984. - 311 с.

Хитриченко И. Тропой народного гнева / Лит. запись В.Л. Грузина. – К.: Политиздат Украины, 1990. – 304 с.

Чайковський А. Невідома війна (Партизанський рух в Україні 1941–1944 рр. Мовою документів, очима історика). – К.: Україна, 1994. – 225 с.

Черняк С. Вічний слід: Документально-художня повість про роботу Київського підпільного міського партії по створенню у Києві та області партійного підпілля і партизанських загонів. – К.: Політвидав України, 1988. – 317 с.

Статті:

Масово-політична робота партії серед населення і в партизанських загонах // Українська РСР у Великій Вітчизняній війні Радянського Союзу 1941-1945 рр. в 3-х т. Т. 2: Радянська Україна в період корінного перелому в ході Великої Вітчизняної війни (листопад 1942 р. -1943 р.). – К.: Політвидав України, 1968. – С. 101-115.

Масово-політична робота підпільників і партизанів серед населення // Українська РСР у Великій Вітчизняній війні Радянського Союзу 1941-1945 рр. в 3-х т. Т. 3: Радянська

Україна в завершальний період Великої Вітчизняної війни (1944-1945 рр.). – К.: Політвидав України, 1969. – С. 201-207.

Ренькас Ф. Судьба партизанского командира: К 110-летию со дня рождения И.А. Хитриченко, уполномоченного по организации подпольно-партизанского движения на Киевщине // Киевский вестник. - 2013. - 26 октября. - С. 4.

Інтернет-ресурси

<http://uk.wikipedia.org/wiki> - Радянський партизанський рух на території України у часи Другої світової війни. Вікіпедія.

<http://www.history.vn.ua/article/23.html> – Партизанський рух на Україні.

<http://www.vugledar-rada.gov.ua/index.php> – До Дня партизанської слави і 70-річчя партизанського руху в Україні.

http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/gich/2009_3/GCN_4p294-299.pdf – участь неповнолітніх українців у підпільній боротьбі проти нацистських окупантів (1941-1945 рр.).

<http://zateevo.ru/?section=page&alias=detigeroiwasjakorobko> – Коробко Василь Іванович (1927-1944) – Родився 31 марта 1927 года в селе Погорельцах Семеновского района Черниговской области. Принимал активное участие в партизанском движении на Черниговщине.

www.cult.gov.ua/ld/1/123_konf_butko.pdf – Актуальні проблеми партизансько-підпільного руху в Україні (на Чернігівщині). Матеріали Міжнародної наукової конференції м. Корюківка, 14 грудня 2011 р.

http://shev.gov.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=8376&Itemid=509 – 3 історії партизанського руху на території України.

Зміст

З історії партизанського руху.....	3
Чернігівщина:	
<i>Книги</i>	8
<i>Статті</i>	9
Київщина:	
<i>Книги</i>	11
<i>Статті</i>	12
Інтернет-ресурси.....	13

